

[Αρχική Σελίδα](#) > ... > [Προσφυγή Στη Δικαιοσύνη](#) > [Νομική Συνδρομή](#) > [Italy](#)

Νομική συνδρομή

Περιεχόμενο που παρέχεται από

European Judicial Network
(in civil and commercial matters)

1 Ποια έξοδα συνεπάγονται οι νομικές διαδικασίες και ποιος πρέπει να τα επωμισθεί κανονικά;

(Νομοθετικές πηγές) — Οι κανόνες που ρυθμίζουν τις κατηγορίες και τις διαδικασίες για τα δικαστικά έξοδα, συμπεριλαμβανομένης της νομικής συνδρομής, καθορίζονται διεξοδικά στο προεδρικό διάταγμα αριθ. 115 της 30ής Μαΐου 2002 (Επίσημη Εφημερίδα αριθ. 139/2002), όπως τροποποιήθηκε τελευταία με το νομοθετικό διάταγμα αριθ. 24 της 7ης Μαρτίου 2019 (Επίσημη Εφημερίδα αριθ. 72, της 26ης Μαρτίου 2019, το οποίο επέκτεινε τον θεσμό της νομικής συνδρομής ώστε να καλύπτει και τα καταζητούμενα πρόσωπα που υπόκεινται σε διαδικασία για την εκτέλεση ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης), το οποίο περιέχει το ενοποιημένο κείμενο σχετικά με τα δικαστικά έξοδα (άρθρα 74 έως 145, ιδίως οι κοινές διατάξεις των άρθρων 74 έως 89 και οι ειδικές διατάξεις για τη νομική συνδρομή σε αστικές, διοικητικές, ελεγκτικές και φορολογικές διαδικασίες των άρθρων 119 έως 145).

Ο νόμος αριθ. 794 της 13ης Ιουνίου 1942, όπως έχει τροποποιηθεί, διέπει τις αμοιβές των δικηγόρων για τον χειρισμό αστικών, εμπορικών, διοικητικών και φορολογικών διαδικασιών· οι αμοιβές για επιμέρους νομικές υπηρεσίες καταβάλλονται βάσει του τιμολογίου που έχει εγκριθεί σύμφωνα με την υπουργικό διάταγμα αριθ. 585 του 1994.

(Δικαστικά έξοδα) — Στα υπό ευρεία έννοια έξοδα των αστικών και εμπορικών διαδικασιών περιλαμβάνονται τόσο τα έξοδα της δίκης όσο και τα έξοδα και οι αμοιβές νομικής εκπροσώπησης. Στα έξοδα της δίκης περιλαμβάνονται το πάγιο τέλος για την εγγραφή της υπόθεσης στο πινάκιο και οι άλλες δαπάνες που τυχόν θα προκύψουν (π.χ. για γνωμοδοτήσεις πραγματογνωμόνων και για τέλη έκδοσης αντιγράφων).

Το πάγιο τέλος που προβλέπεται στο ενοποιημένο κείμενο αριθ. 115 του 2002 είναι πληρωτέο σε κάθε βαθμό δικαιοδοσίας, συμπεριλαμβανομένων των πτωχευτικών δικών και των δικών εκούσιας δικαιοδοσίας, με εξαίρεση τις περιπτώσεις στις οποίες ο νόμος προβλέπει ρητά απαλλαγή από το εν λόγω τέλος.

Ιδίως, δεν υπόκεινται στην καταβολή του εν λόγω τέλους οι δίκες που αφορούν την οικογενειακή και την προσωπική κατάσταση προσώπου, όπως ορίζεται στο βιβλίο IV του κώδικα πολιτικής δικονομίας (για παράδειγμα, δικαστικός χωρισμός, ρυθμίσεις σχετικά με ανηλίκους· περιουσιακές σχέσεις των συζύγων· αναγνώριση καθεστώτος πρόσφυγα), οι δίκες ασφαλιστικών μέτρων (για παράδειγμα, συντηρητική κατάσχεση προς εξασφάλιση απαίτησης)· οι κτηματολογικές δίκες, οι δίκες για την εκτέλεση αξίωσης παράδοσης ή απόδοσης, οι δίκες διατροφής τέκνου, όλες οι δίκες που αφορούν τέκνα (για παράδειγμα, οι δίκες που αφορούν τη γονική μέριμνα) και οι δίκες για τη ρύθμιση ζητημάτων αρμοδιότητας και δικαιοδοσίας.

Οι λόγοι για την απαλλαγή πρέπει να δηλώνονται δεόντως από τον διάδικο στα συμπεράσματα του εισαγωγικού της δίκης δικογράφου.

Δεν υπόκειται στην καταβολή του πάγιου τέλους η άσκηση πολιτικής αγωγής στο πλαίσιο ποινικής διαδικασίας, αν ζητείται μόνο η καταδίκη του δράστη· αν ζητείται η επιδίκαση αποζημίωσης, έστω και σε προσωρινή βάση,

το τέλος οφείλεται αν η αίτηση γίνει δεκτή. Το τέλος κυμαίνεται μεταξύ 62 EUR κατ' ελάχιστο και 930 EUR κατά μέγιστο, ανάλογα με τη φύση και την αξία της υπόθεσης.

(Υποχρεώσεις πληρωμής) — Κάθε διάδικος βαρύνεται με τα έξοδα των διαδικαστικών εγγράφων που καταρτίζει ή ζητεί, και προκαταβάλλει το κόστος για τα αναγκαία για τη διαδικασία έγγραφα όταν ο νόμος ή ο δικαστής του το επιβάλλει (για παράδειγμα, τα έξοδα για τις γνωμοδοτήσεις πραγματογνωμώνων). Αν ο διάδικος είναι επιλέξιμος για νομική συνδρομή, τα έξοδα βαρύνουν το Δημόσιο.

Όσον αφορά το πάγιο τέλος, αυτό πρέπει να καταβληθεί από τον διάδικο που κινεί τη διαδικασία ή ασκεί το εισαγωγικό της δίκης δικόγραφο ή, στις διαδικασίες εκτέλεσης, υποβάλλει αίτηση απόδοσης ή εκποίησης.

Η αξία της υπόθεσης αναγράφεται στα συμπεράσματα του εισαγωγικού της δίκης δικογράφου· διάδικος που τροποποιεί την αγωγή, ασκεί ανταγωγή ή παρεμβαίνει αυτοτελώς με αποτέλεσμα την αύξηση της αξίας της διαφοράς, υποχρεούται να καταβάλει πρόσθετο τέλος.

(Το κριτήριο για την κατανομή των εξόδων) — Σύμφωνα με τη γενική αρχή του άρθρου 91 του κώδικα πολιτικής δικονομίας, ο δικαστής, στο πλαίσιο της απόφασής του επί της διαφοράς, διατάσσει τον ηττηθέντα διάδικο να καταβάλει τα δικαστικά έξοδα στα οποία υποβλήθηκε ο νικήσας διάδικος.

Ο δικαστής έχει διακριτική ευχέρεια όσον αφορά τα έξοδα και μπορεί να διατάξει να καταβληθούν εν μέρει ή πλήρως, λαμβάνοντας υπόψη τη συνολική έκβαση της υπόθεσης. Πρέπει να λαμβάνει υπόψη τον βαθμό στον οποίο η αξίωση συνολικά είναι βάσιμη. Η απόφαση μπορεί να προσβληθεί με ένδικα μέσα.

Ο ηττηθείς διάδικος πρέπει να καταβάλει τα έξοδα και τις αμοιβές του δικηγόρου του νικήσαντος διαδίκου, προσαυξημένα κατά τα ποσά που τυχόν καταβλήθηκαν για πραγματογνωμόνες που διορίστηκαν από το δικαστήριο ή τεχνικούς συμβούλους των διαδίκων, βάσει των αμοιβών που ορίζονται από τον δικαστή. Ο ηττηθείς διάδικος υποχρεούται επίσης να καλύψει τα λοιπά έξοδα της διαδικασίας, τα οποία καταβάλλονται στον γραμματέα του δικαστηρίου μαζί με τα έξοδα επίδοσης της απόφασης.

2 Τι είναι ακριβώς το ευεργέτημα της πενίας;

Στην ιταλική έννομη τάξη, ο θεσμός της «νομικής συνδρομής» για την υπεράσπιση των άπορων πολιτών των οποίων οι λόγοι προσφυγής στη δικαιοσύνη δεν είναι προδήλως αβάσιμοι, με τους οποίους εξομοιώνονται οι αλλοδαποί που διαμένουν νόμιμα στην Ιταλία κατά τον χρόνο της γένεσης της σχέσης ή της επέλευσης του γεγονότος που αποτελεί το αντικείμενο της δίκης καθώς και οι ανιθαγενείς (άρθρο 119 του προεδρικού διατάγματος αριθ. 115/2002), περιλαμβάνει την απαλλαγή των εν λόγω προσώπων από την υποχρέωση να καλύψουν ορισμένα έξοδα (τα οποία χρεώνονται στο Δημόσιο) και την προκαταβολή από το Δημόσιο ορισμένων άλλων εξόδων.

Αν υπάρχει δικαίωμα νομικής συνδρομής, ορισμένα τέλη δεν καταβάλλονται καθόλου, ενώ άλλα καταβάλλονται από το Δημόσιο. Στα πρώτα περιλαμβάνονται το πάγιο τέλος, τα κατ' αποκοπή έξοδα για αυτεπάγγελτες επιδόσεις, ορισμένα τέλη (τέλη μητρώου, τέλη υποθηκοφυλακείου και κτηματολογίου) και τα τέλη για αντίγραφα.

Το Δημόσιο καταβάλλει τα ακόλουθα:

α) τις δικηγορικές αμοιβές και έξοδα·

β) τα έξοδα ταξιδιού και τις αποζημιώσεις των δικαστών, των υπαλλήλων και των δικαστικών επιμελητών για την εκτέλεση των καθηκόντων τους εκτός της έδρας του δικαστηρίου·

γ) τα έξοδα ταξιδιού και τις αποζημιώσεις των μαρτύρων, επικουρούντων τον δικαστή και τεχνικών συμβούλων των διαδίκων, καθώς και τα έξοδα των τελευταίων κατά την άσκηση των καθηκόντων τους·

δ) τα έξοδα νόμιμης δημοσίευσης των μέτρων που διατάσσονται από το δικαστήριο·

ε) τα έξοδα των αυτεπάγγελτων επιδόσεων ή κοινοποιήσεων·

στ) τις αποζημιώσεις φύλαξης.

Το Δημόσιο έχει δικαίωμα αποζημίωσης και, αν δεν ανακτήσει τα χρήματα από τον ηττηθέντα διάδικο, μπορεί

να ζητήσει να καταβληθούν από τον δικαιούχο της νομικής συνδρομής στις ακόλουθες περιπτώσεις: 1) αν ο δικαιούχος κερδίσει την υπόθεση ή συνάψει συμβιβασμό για την επίλυση της διαφοράς και λάβει ποσό που ανέρχεται τουλάχιστον στο εξαπλάσιο του ποσού των εξόδων ή 2) σε περίπτωση παραίτησης από το δικόγραφο ή παύσης της δίκης. Υπάρχουν ειδικές διατάξεις για την εξασφάλιση της αποζημίωσης σε περίπτωση διαγραφής της υπόθεσης από το πινάκιο ή παύσης της δίκης λόγω αδράνειας των διαδίκων ή μη εκπλήρωσης νόμιμων όρων εκ μέρους των διαδίκων.

3 Δικαιώματι ευεργέτημα της πενίας;

Στις αστικές δίκες και τις δίκες εκούσιας δικαιοδοσίας (π.χ. δικαστικός χωρισμός, επιμέλεια τέκνων ή αποφάσεις σχετικά με τη γονική μέριμνα), οι πολίτες που δεν διαθέτουν επαρκείς πόρους διαβίωσης δικαιούνται νομική συνδρομή για την υπεράσπισή τους, εφόσον οι λόγοι προσφυγής τους στη δικαιοσύνη δεν είναι προδήλως αβάσιμοι.

Οι ανιθαγενείς και οι νομίμως διαμένοντες αλλοδαποί εξομοιώνονται με τους Ιταλούς πολίτες, με την προϋπόθεση ότι η διαμονή τους στην Ιταλία είναι νόμιμη κατά την ημερομηνία γένεσης της σχέσης ή επέλευσης του γεγονότος που αποτελεί το αντικείμενο της δίκης. Επιπλέον, νομική συνδρομή μπορεί να χορηγηθεί σε μη κερδοσκοπικές οργανώσεις ή ενώσεις που δεν ασκούν εμπορικές δραστηριότητες· επομένως, επιλέξιμοι δεν είναι μόνο οι φιλανθρωπικοί μη κερδοσκοπικοί οργανισμοί ή οι μη κερδοσκοπικοί οργανισμοί που παρέχουν εκπαίδευση σε απόρους, οι οποίοι είναι ήδη επιλέξιμοι βάσει του νόμου αριθ. 217/90, αλλά και οι ενώσεις καταναλωτών και οι χρήστες που περιλαμβάνονται στον κατάλογο του άρθρου 5 του νόμου αριθ. 281/98.

Σύμφωνα με το άρθρο 76 του προεδρικού διατάγματος αριθ. 115/2002, για να δικαιούται νομική συνδρομή, ο αιτών πρέπει να έχει ετήσιο φορολογητέο εισόδημα, όπως αναγράφεται στην πιο πρόσφατη φορολογική δήλωσή του, που δεν υπερβαίνει τις 11 493,82 EUR (υπουργικό διάταγμα της 16ης Ιανουαρίου 2018 — Επίσημη Εφημερίδα αριθ. 49 της 28ης Φεβρουαρίου 2018).

Τα εισοδηματικά όρια αναπροσαρμόζονται ανά διετία με διάταγμα του Υπουργείου Δικαιοσύνης, σε συμφωνία με το Υπουργείο Οικονομίας και Οικονομικών (άρθρο 77 του προεδρικού διατάγματος αριθ. 115/2002), προκειμένου να ληφθεί υπόψη η μεταβολή του δείκτη τιμών καταναλωτή —που έχει προσδιοριστεί από την ISTAT— για τις οικογένειες των ειδικευμένων και ανειδίκευτων εργαζομένων κατά τα δύο προηγούμενα έτη.

Όταν ο ενδιαφερόμενος διάδικος συνοικεί με σύζυγο, καταχωρισμένο σύντροφο ή άλλα μέλη της οικογένειάς του, λαμβάνεται υπόψη ως εισόδημα το άθροισμα των εισοδημάτων που εισέπραξαν κατά την οικεία περίοδο όλα τα μέλη της οικογένειας, συμπεριλαμβανομένου του αιτούντος.

Στην περίπτωση συνοικούντων των οποίων το εισόδημα πρέπει να προστεθεί στο εισόδημα του αιτούντος, τα εισοδηματικά όρια για την ποινική διαδικασία αυξάνονται κατά 1 032,91 EUR για κάθε μέλος της οικογένειας που συνοικεί με τον αιτούντα.

Επισημαίνεται ότι η διατροφή μετά τον γάμο που τυχόν λαμβάνει ο αιτών συνυπολογίζεται για τον υπολογισμό του ποσού που αναφέρεται στο άρθρο 76, εκτός αν έχει καταβληθεί ως εφάπαξ ποσό.

Τα έσοδα από παράνομες δραστηριότητες έχουν επίσης αντίκτυπο στην επιλεξιμότητα για την παροχή νομικής συνδρομής, με τη διευκρίνιση, ωστόσο, ότι οι έλεγχοι εισοδήματος δεν μπορούν να βασίζονται σε αυτόματες διαδικασίες, αλλά, αντιθέτως, απαιτείται έλεγχος των πραγματικών περιστατικών της συγκεκριμένης υπόθεσης, γεγονός που αποκλείει το ενδεχόμενο να ληφθεί υπόψη μη τελεσίδικη απόφαση, καθώς αυτό θα προσέβαλλε το τεκμήριο της αθωότητας. Επομένως, η άρνηση χορήγησης νομικής συνδρομής βάσει μη τελεσίδικης απόφασης από την οποία προκύπτει ότι υφίσταται εισόδημα από παράνομες δραστηριότητες είναι παράνομη (Ανώτατο Ακυρωτικό Δικαστήριο, Ποινικό Τμήμα, τέταρτο τμήμα, απόφαση της 20ής Φεβρουαρίου 2013, αριθ. 18591).

Εξαίρεση: όταν η υπόθεση αφορά δικαιώματα της προσωπικότητας ή δίκη στο πλαίσιο της οποίας τα συμφέροντα του αιτούντος συγκρούονται με τα συμφέροντα των άλλων μελών του νοικοκυριού με τα οποία συνοικεί ο αιτών, λαμβάνεται υπόψη μόνο το ατομικό του εισόδημα.

Το δικαίωμα νομικής συνδρομής ισχύει για όλα τα στάδια της δίκης και τους βαθμούς δικαιοδοσίας. Ωστόσο, στις αστικές και τις διοικητικές υποθέσεις, σε αντίθεση με τις ποινικές, αν ο δικαιούχος της συνδρομής ηττηθεί, δεν δύναται να κάνει χρήση της νομικής συνδρομής για να προσβάλει την απόφαση αν δεν υποβάλει εκ

νέου αίτηση για τέτοια συνδρομή.

Επιπλέον, στις αστικές υποθέσεις, η χορήγηση νομικής συνδρομής δεν σημαίνει ότι το Δημόσιο βαρύνεται με τα έξοδα τα οποία ο δικαιούχος της νομικής συνδρομής καταδικάζεται να καταβάλει στον νικήσαντα αντίδικό του, καθώς τα καταβαλλόμενα έξοδα και αμοιβές περιλαμβάνουν μόνο τα ποσά που οφείλονται στον δικηγόρο του δικαιούχου της συνδρομής, τα οποία το Δημόσιο αναλαμβάνει να καταβάλει αντί του εν λόγω διαδίκου λόγω της δυσμενούς οικονομικής κατάστασής του και του γεγονότος ότι οι αξιώσεις του δεν είναι προδήλως αβάσιμες (βλ. Ανώτατο Ακυρωτικό Δικαστήριο, Πολιτικό Τμήμα, απόφαση αριθ. 10053 του 2012).

Ειδικές περιπτώσεις

Σε ορισμένες περιπτώσεις, κατά παρέκκλιση από τα εισοδηματικά όρια που καθορίζονται στο άρθρο 76 παράγραφος 1 του προεδρικού διατάγματος αριθ. 115/2002, νομική συνδρομή μπορεί να δικαιούνται τα ακόλουθα πρόσωπα:

α) - τα θύματα των αδικημάτων που προβλέπονται στα άρθρα 572, 583-bis, 609-bis, 609-quater, 609-octies και 612-bis του ποινικού κώδικα, καθώς και, αν έχουν διαπραχθεί σε βάρος ανηλίκου, των αδικημάτων που προβλέπονται στα άρθρα 600, 600-bis, 600-ter, 600-quinquies, 601, 602, 609-quinquies και 609-undecies του ποινικού κώδικα μπορούν να είναι επιλέξιμα για νομική συνδρομή, ακόμη και κατά παρέκκλιση από τα εισοδηματικά όρια που προβλέπονται από τον νόμο (άρθρο 76 παράγραφος 4-ter).

β) - οι ασυνόδευτοι αλλοδαποί ανήλικοι που συμμετέχουν σε δικαστικές διαδικασίες υπό οποιαδήποτε ιδιότητα έχουν το δικαίωμα να ενημερωθούν για τη δυνατότητά τους διορισμού νομικού συμβούλου της εμπιστοσύνης τους, μεταξύ άλλων μέσω του διορισμένου επιτρόπου τους ή του προσώπου που ασκεί τη γονική μέριμνά τους, σύμφωνα με το άρθρο 3 παράγραφος 1 του νόμου αριθ. 184 της 4ης Μαΐου 1983, όπως έχει τροποποιηθεί, και να ζητήσουν, βάσει της ισχύουσας νομοθεσίας, νομική συνδρομή σε οποιοδήποτε στάδιο της δίκης ή βαθμό δικαιοδοσίας (άρθρο 76 παράγραφος 4-quater).

γ) - τα ανήλικα τέκνα και τα ενήλικα τέκνα που δεν είναι οικονομικά αυτόνομα τα οποία έχουν χάσει τον έναν γονέα τους ως αποτέλεσμα ανθρωποκτονίας από τον/την σύζυγό του, ακόμη και αν ήταν σε νόμιμη διάσταση ή διαζευγμένοι, από τον καταχωρισμένο σύντροφό του, ακόμη και αν είχε λυθεί η σχέση καταχωρισμένης συμβίωσης, ή από το πρόσωπο με το οποίο διατηρούσε στενή σχέση σταθερής συμβίωσης μπορούν να είναι επιλέξιμα για νομική συνδρομή, ακόμη και κατά παρέκκλιση από τα νόμιμα εισοδηματικά όρια, κατ' εφαρμογή της εν λόγω επιλεξιμότητας, κατ' εξαίρεση, στις σχετικές ποινικές δίκες και όλες τις αστικές δίκες που σχετίζονται με την αξιόποινη πράξη, συμπεριλαμβανομένων των διαδικασιών εκτέλεσης (άρθρο 76 παράγραφος 4-quater).

δ) - τα θύματα πράξης τρομοκρατίας ή ανθρωποκτονίας τρομοκρατικού χαρακτήρα ή οι επιζώντες τους (άρθρο 10 παράγραφος 1 του νόμου αριθ. 206/204).

4 Το ευεργέτημα της πενίας χορηγείται για όλα τα είδη διαδικασιών;

Όπως προαναφέρθηκε, στις αστικές δίκες και τις δίκες εκούσιας δικαιοδοσίας (π.χ. δικαστικός χωρισμός, επιμέλεια τέκνων ή αποφάσεις σχετικά με τη γονική μέριμνα), οι πολίτες που δεν διαθέτουν επαρκείς πόρους διαβίωσης δικαιούνται νομική συνδρομή για την υπεράσισή τους, εφόσον οι λόγοι προσφυγής τους στη δικαιοσύνη δεν είναι προδήλως αβάσιμοι.

Υπάρχουν υποκειμενικοί λόγοι αποκλεισμού από την εν λόγω συνδρομή:

- Ο αιτών είναι πρόσωπο που έχει καταδικαστεί με τελεσίδικη απόφαση για αδικήματα που συνδέονται με την παραβίαση κανόνων για την καταπολέμηση της φοροδιαφυγής στον τομέα του φόρου εισοδήματος ή του ΦΠΑ.

- ο αιτών επικουρείται από περισσότερους του ενός συνηγόρους, εκτός εάν πρόκειται για περίπτωση διορισμού συνηγόρου για να συμμετάσχει εξ αποστάσεως σε ποινική δίκη, στις περιπτώσεις που τυγχάνει εφαρμογής ο νόμος αριθ. 11/1998.

Ωστόσο, σε ορισμένες άλλες περιπτώσεις, διαφορετικές από τις προαναφερθείσες, τεκμαίρεται ότι ο αιτών διαθέτει επαρκείς πόρους διαβίωσης, οι περιπτώσεις δε αυτές είναι:

οι περιπτώσεις που αφορούν τη μεταβίβαση απαιτήσεων και άλλων δικαιωμάτων τρίτων (εκτός εάν η μεταβίβαση πραγματοποιείται με σκοπό την εξόφληση προϋφιστάμενων απαιτήσεων ή δικαιωμάτων).

σε περίπτωση τελεσίδικης καταδίκης για τα αδικήματα που προβλέπονται στο άρθρο 416-bis του ποινικού κώδικα και στο άρθρο 291-quater του ενοποιημένου κειμένου που προβλέπεται στο προεδρικό διάταγμα αριθ. 43 της 23ης Ιανουαρίου 1973, αλλά αποκλειστικά στις διακεκριμένες περιπτώσεις που προβλέπονται στο άρθρο 80 και στο άρθρο 74 παράγραφος 1 του ενοποιημένου κειμένου που προβλέπεται στο προεδρικό διάταγμα αριθ. 309 της 9ης Οκτωβρίου 1990, και για τα αδικήματα που έχουν διαπραχθεί υπό τις περιστάσεις που προσδιορίζονται από το προαναφερθέν άρθρο 416-bis ή με σκοπό τη διευκόλυνση των δραστηριοτήτων των ενώσεων που προσδιορίζονται στο εν λόγω άρθρο, το εισόδημα θεωρείται ότι υπερβαίνει τα καθοριζόμενα όρια. Ωστόσο, επιτρέπεται απόδειξη του αντιθέτου (Συνταγματικό Δικαστήριο, απόφαση αριθ. 139 του 2010).

5 Υπάρχουν ειδικές διαδικασίες σε περιπτώσεις ανάγκης;

Δεν υπάρχει ειδική διαδικασία κατεπείγοντος. Ωστόσο, πρέπει να επισημανθεί ότι, σύμφωνα με το άρθρο 126 του ενοποιημένου κειμένου, ο δικηγορικός σύλλογος μπορεί, εντός 10 ημερών από την υποβολή ή παραλαβή της αίτησης και εφόσον πληρούνται οι προϋποθέσεις, να χορηγήσει προκαταβολικά στον αιτούντα προσωρινή νομική συνδρομή.

6 Πώς μπορώ να λάβω το έντυπο της αίτησης για χορήγηση ευεργετήματος της πενίας;

Στις αστικές υποθέσεις, οι αιτήσεις νομικής συνδρομής, που συντάσσονται σύμφωνα με τις διατυπώσεις και με το περιεχόμενο των άρθρων 79 και 122 του ενοποιημένου κειμένου, πρέπει να υποβάλλονται ή να αποστέλλονται με συστημένη επιστολή στον δικηγορικό σύλλογο, αποκλειστικά από τον αιτούντα ή από τον δικηγόρο του.

Δεν διευκρινίζεται αν η συστημένη επιστολή πρέπει να αποστέλλεται με απόδειξη παραλαβής· επομένως, αυτό δεν συνιστά προϋπόθεση επιλεξιμότητας, αλλά εναπόκειται στη διακριτική ευχέρεια του αιτούντος.

Έντυπα αίτησης είναι διαθέσιμα στα γραφεία του δικηγορικού συλλόγου.

Οι αιτήσεις νομικής συνδρομής σε αστικές διαδικασίες πρέπει να κατατίθενται στη γραμματεία του δικηγορικού συλλόγου που είναι αρμόδιος βάσει:

- του τόπου στον οποίο έχει την έδρα του ο δικαστής ενώπιον του οποίου εκκρεμεί η δίκη·
- του τόπου στον οποίο έχει την έδρα του ο δικαστής που είναι αρμόδιος να αποφανθεί επί της ουσίας της υπόθεσης, αν η δίκη δεν έχει ακόμη κινηθεί·
- του τόπου στον οποίο έχει την έδρα του ο δικαστής που εξέδωσε την προσβαλλόμενη απόφαση, στις περιπτώσεις ένδικου μέσου ενώπιον του Ανώτατου Ακυρωτικού Δικαστηρίου, του Συμβουλίου της Επικρατείας ή του Ελεγκτικού Συνεδρίου.

Η αίτηση κατά το άρθρο 78 του προεδρικού διατάγματος αριθ. 115/2002 είναι απαράδεκτη αν δεν υπογράφεται από τον αιτούντα. Η υπογραφή επικυρώνεται από τον δικηγόρο ή σύμφωνα με τις διαδικασίες που προβλέπονται στο άρθρο 38 παράγραφος 3 του προεδρικού διατάγματος αριθ. 445 της 28ης Δεκεμβρίου 2000.

7 Ποια έγγραφα πρέπει να υποβληθούν μαζί με το έντυπο της αίτησης για χορήγηση ευεργετήματος της πενίας;

Η αίτηση, υπογεγραμμένη από τον αιτούντα, πρέπει να συνταχθεί σε απλό χαρτί και να περιλαμβάνει τα ακόλουθα (άρθρο 79 του ανωτέρω προεδρικού διατάγματος):

- το αίτημα νομικής συνδρομής
- τα προσωπικά στοιχεία και τον αριθμό φορολογικού μητρώου του αιτούντος και των μελών του νοικοκυριού του/της
- δήλωση των εισοδημάτων που εισπράχθηκαν κατά το έτος που προηγείται της αίτησης (υπεύθυνη δήλωση)

- δέσμευση για γνωστοποίηση των τυχόν διαφοροποιήσεων στα εισοδήματα που θα έχουν σημασία για τους σκοπούς της επιλεξιμότητας για συνδρομή
- αν η υπόθεση εκκρεμεί ήδη
- την ημερομηνία της επόμενης συζήτησης
- τα στοιχεία του αντιδίκου και τον τόπο κατοικίας του
- τα πραγματικά και νομικά στοιχεία που είναι αναγκαία για την αξιολόγηση της βασιμότητας της αίτησης
- αποδεικτικά στοιχεία (έγγραφα, στοιχεία επικοινωνίας, καταθέσεις μαρτύρων, γνωμοδοτήσεις εμπειρογνομόνων κ.λπ. πρέπει να επισυνάπτονται σε αντίγραφο).

8 Πού πρέπει να υποβάλω την αίτηση για χορήγηση ευεργετήματος της πενίας;

Όπως προαναφέρθηκε, οι αιτήσεις νομικής συνδρομής πρέπει να κατατίθενται στη γραμματεία του δικηγορικού συλλόγου που είναι αρμόδιος βάσει:

- του τόπου στον οποίο έχει την έδρα του ο δικαστής ενώπιον του οποίου εκκρεμεί η δίκη·
- του τόπου στον οποίο έχει την έδρα του ο δικαστής που είναι αρμόδιος να αποφανθεί επί της ουσίας της υπόθεσης, αν η δίκη δεν έχει ακόμη κινηθεί·
- του τόπου στον οποίο έχει την έδρα του ο δικαστής που εξέδωσε την προσβαλλόμενη απόφαση, στις περιπτώσεις ένδικου μέσου ενώπιον του Ανώτατου Ακυρωτικού Δικαστηρίου, του Συμβουλίου της Επικρατείας ή του Ελεγκτικού Συνεδρίου..

Όσον αφορά τις ποινικές δίκες, οι αιτήσεις υποβάλλονται στον δικαστή ενώπιον του οποίου εκκρεμεί η δίκη· διευκρινίζεται, ωστόσο, ότι σε περίπτωση που η δίκη εκκρεμεί ενώπιον του Ανώτατου Ακυρωτικού Δικαστηρίου, αρμόδιος είναι ο δικαστής που εξέδωσε την προσβαλλόμενη απόφαση (άρθρα 93 και 96 του ανωτέρω προεδρικού διατάγματος).

Οι αιτήσεις υποβάλλονται, από τον αιτούντα ή τον δικηγόρο του, στη γραμματεία του δικαστηρίου στο οποίο έχει την έδρα του ο επιληφθείς δικαστής ή αποστέλλονται στην εν λόγω γραμματεία με συστημένη επιστολή.

Εάν ο αιτών τελεί υπό κράτηση ή εκτίει ποινή φυλάκισης, η αίτηση μπορεί να παραληφθεί από τον διευθυντή του σωφρονιστικού ιδρύματος ή από αξιωματικό της δικαστικής αστυνομίας.

Κατά τη διάρκεια της ακροαματικής διαδικασίας δεν είναι πλέον δυνατή η υποβολή αίτησης.

9 Πώς μπορώ να μάθω αν δικαιούμαι ευεργέτημα της πενίας;

Αντίγραφο του εγγράφου με το οποίο ο δικηγορικός σύλλογος εγκρίνει, απορρίπτει ή κηρύσσει απαράδεκτη την αίτηση αποστέλλεται στον αιτούντα και στον δικαστή.

Μετά την υποβολή της αίτησης, ο δικηγορικός σύλλογος:

- αξιολογεί τη βασιμότητα της αίτησης και αν πληρούνται οι προϋποθέσεις επιλεξιμότητας,
- εκδίδει μία από τις ακόλουθες αποφάσεις εντός 10 ημερών:
  - αποδοχή της αίτησης
  - απαράδεκτο της αίτησης
  - απόρριψη της αίτησης
- αποστέλλει αντίγραφο της απόφασης στον αιτούντα, στον αρμόδιο δικαστή και στη φορολογική αρχή, προκειμένου να επαληθευτούν τα δηλωθέντα εισοδήματα.

Αν ο δικηγορικός σύλλογος απορρίψει την αίτηση ή την κηρύξει απαράδεκτη, η αίτηση μπορεί να υποβληθεί στον δικαστή που έχει επιληφθεί της υπόθεσης, ο οποίος στη συνέχεια αποφαινεται με διάταξη. Η προθεσμία είναι αποκλειστική.

Αφού ολοκληρωθούν οι έλεγχοι, ο δικαστής εκδίδει αιτιολογημένη διάταξη με την οποία κηρύσσει την αίτηση απαράδεκτη ή, άλλως, την κάνει δεκτή ή την απορρίπτει.

Μόλις εκδοθεί η εν λόγω διάταξη, ο αρμόδιος γραμματέας την κοινοποιεί στον αιτούντα.

Αντιθέτως, στις ποινικές υποθέσεις, ο δικαστής πρέπει να εκδώσει διάταξη εντός 10 ημερών από την ημερομηνία υποβολής ή παραλαβής της αίτησης.

10 Τι πρέπει να κάνω αν δικαιούμαι ευεργέτημα της πενίας;

11 Ποιος επιλέγει τον/τη δικηγόρο μου αν δικαιούμαι ευεργέτημα της πενίας;

Τα πρόσωπα στα οποία έχει χορηγηθεί νομική συνδρομή μπορούν να διορίσουν δικηγόρο από τους καταλόγους των δικηγόρων νομικής συνδρομής που έχουν καταρτιστεί από τους δικηγορικούς συλλόγους της περιφέρειας του εφετείου όπου εδρεύει ο δικαστής που είναι αρμόδιος να αποφανθεί επί της ουσίας της υπόθεσης ή ο δικαστής ενώπιον του οποίου εκκρεμεί η δίκη.

Τα πρόσωπα στα οποία έχει χορηγηθεί νομική συνδρομή μπορούν επίσης να διορίσουν τεχνικό σύμβουλο, στις περιπτώσεις που προβλέπει ο νόμος.

Αν η υπόθεση εκκρεμεί ενώπιον του Ανώτατου Ακυρωτικού Δικαστηρίου, ο δικηγόρος επιλέγεται από τους καταλόγους που έχουν καταρτιστεί από τους δικηγορικούς συλλόγους της περιφέρειας του εφετείου όπου εδρεύει ο δικαστής που εξέδωσε την προσβαλλόμενη απόφαση.

Ο κατάλογος των δικηγόρων νομικής συνδρομής περιλαμβάνει επαγγελματίες οι οποίοι έχουν υποβάλει αίτηση για να εγγραφούν σε αυτόν και πληρούν τους αναγκαίους όρους για να διοριστούν συνήγοροι υπεράσπισης.

Ο δικηγορικός σύλλογος λαμβάνει απόφαση για τη συμπερίληψη δικηγόρου στον κατάλογο αν ο δικηγόρος διαθέτει τα αναγκαία προσόντα, έχει εξειδίκευση, τουλάχιστον, επαγγελματική εμπειρία και δεν έχουν επιβληθεί σε βάρος του πειθαρχικές κυρώσεις.

Οι δικηγόροι μπορούν να διαγραφούν από τον κατάλογο ανά πάσα στιγμή. Ο κατάλογος ανανεώνεται κάθε έτος και είναι διαθέσιμος στο κοινό σε όλα τα δικαστικά γραφεία της περιφέρειας.

Ο δικηγόρος που εκπροσωπεί τον διάδικο στον οποίο έχει χορηγηθεί νομική συνδρομή πρέπει να ζητήσει την κήρυξη της δίκης ως περατωθείσας εάν η υπόθεση διαγραφεί από το πινάκιο λόγω αδράνειας των διαδίκων (σύμφωνα με το άρθρο 309 του κώδικα πολιτικής δικονομίας). Μη τήρηση αυτής της υποχρέωσης αποτελεί πειθαρχικό παράπτωμα.

12 Το ευεργέτημα της πενίας καλύπτει όλα τα έξοδα των διαδικασιών;

Οι δικαιούχοι νομικής συνδρομής (άρθρο 107 του ανωτέρω προεδρικού διατάγματος) απαλλάσσονται από την υποχρέωση καταβολής ορισμένων εξόδων, ενώ άλλα έξοδα καταβάλλονται από το Δημόσιο, όπως ορίζεται στο άρθρο 131 του προεδρικού διατάγματος αριθ. 115/2002. Η συνδρομή καλύπτει το σύνολο των δικαστικών εξόδων που επιβάλλονται από τον νόμο, συμπεριλαμβανομένου του διορισμού τεχνικού συμβούλου για τον αιτούντα. Ωστόσο, δεν καλύπτει το κόστος εξωδικαστικών διαβουλεύσεων.

Τα έξοδα και οι αμοιβές που οφείλονται στον δικηγόρο του αιτούντος εκκαθαρίζονται από τον δικαστή στο τέλος κάθε σταδίου της διαδικασίας ή κάθε βαθμού δικαιοδοσίας και, εν πάση περιπτώσει, μετά τη λήξη του διορισμού.

Έξοδα και αμοιβές καταβάλλονται επίσης στους επικουρούντες τον δικαστή και στον τεχνικό σύμβουλο του αιτούντος.

Το ένταλμα πληρωμής κοινοποιείται στον δικαιούχο και τα εμπλεκόμενα μέρη, συμπεριλαμβανομένου του εισαγγελέα, οι οποίοι έχουν δικαίωμα να προσβάλουν το ένταλμα πληρωμής.

Ο δικηγόρος του αιτούντος, οι επικουρούντες τον δικαστή και ο τεχνικός σύμβουλος του αιτούντος δεν μπορούν να ζητήσουν ούτε να λάβουν αμοιβή ή αποζημίωση από τον πελάτη τους, πέραν της προβλεπόμενης από τον νόμο. Κάθε αντίθετη συμφωνία είναι άκυρη και κάθε παραβίαση της εν λόγω απαγόρευσης συνιστά σοβαρό πειθαρχικό αδίκημα.

Στην περίπτωση πολιτικής αγωγής στο πλαίσιο ποινικής διαδικασίας, τα έξοδα της διαδικασίας διέπονται από

το άρθρο 108 του ενοποιημένου κειμένου. Κατά γενικό κανόνα, ωστόσο, η επιλεξιμότητα για νομική συνδρομή παρέχει στον δικαιούχο τα ίδια δικαιώματα με εκείνα που προβλέπονται από τους γενικούς κανόνες.

13 Ποιος επωμίζεται τα λοιπά έξοδα, αν δικαιούμαι μερική χορήγηση ευεργετήματος της πενίας;

Οι κανόνες σχετικά με τη νομική συνδρομή δεν προβλέπουν μερική συνδρομή.

14 Το ευεργέτημα της πενίας καλύπτει και τα ένδικα μέσα;

Η νομική συνδρομή καλύπτει όλους τους βαθμούς δικαιοδοσίας και τα στάδια της δίκης και όλες τις συναφείς ή άλλες συνδεόμενες διαδικασίες (όπως τη διαδικασία εκτέλεσης).

Ωστόσο, εάν ο δικαιούχος της συνδρομής ηττηθεί, δεν δύναται να χρησιμοποιήσει τη νομική συνδρομή για να προσβάλει την απόφαση, με εξαίρεση την περίπτωση των αγωγών αποζημίωσης στο πλαίσιο ποινικής διαδικασίας.

15 Μπορεί το ευεργέτημα της πενίας να ανακληθεί πριν από την ολοκλήρωση των διαδικασιών (ή ακόμη και να αρθεί μετά την περάτωση των διαδικασιών);

Εάν υπάρξει μεταβολή στο εισόδημα του αποδέκτη κατά τη διάρκεια της δίκης η οποία επηρεάζει την επιλεξιμότητά του για νομική συνδρομή, ο δικαστής ανακαλεί τη συνδρομή.

Ο δικαστής μπορεί επίσης να ανακαλέσει τη συνδρομή ανά πάσα στιγμή αν διαπιστωθεί ότι δεν πληρούνται τα κριτήρια επιλεξιμότητας ή ότι ο ενδιαφερόμενος έχει ενεργήσει ή αντιδράσει κακόπιστα ή με βαριά αμέλεια.

Η ανάκληση αρχίζει να ισχύει από τη στιγμή που επαληθεύεται η μεταβολή εισοδήματος, ενώ στις άλλες περιπτώσεις είναι αναδρομική και επιβάλλει ανάκτηση των ποσών που καταβλήθηκαν από το Δημόσιο.

Αν διαπιστωθεί ότι έχουν υποβληθεί ψευδείς δηλώσεις, η δημόσια οικονομική υπηρεσία ζητεί την ανάκληση της συνδρομής και διαβιβάζει τα αποδεικτικά στοιχεία στον αρμόδιο εισαγγελέα για την άσκηση, αν συντρέχει περίπτωση, ποινικής δίωξης.

Έλεγχοι για τη διακρίβωση του αν εξακολουθούν να πληρούνται τα κριτήρια επιλεξιμότητας μπορούν να πραγματοποιηθούν κατά τη διάρκεια της διαδικασίας, κατόπιν αιτήματος των δικαστικών αρχών ή με πρωτοβουλία των δημόσιων οικονομικών υπηρεσιών.

Η υποβολή ψευδούς δήλωσης σχετικά με το εισόδημα επισύρει ποινή φυλάκισης διάρκειας ενός έως πέντε ετών και πρόστιμο ύψους 309,87 έως 1 549,37 EUR. Η ποινή αυξάνεται αν η ψευδής δήλωση είχε ως αποτέλεσμα ο αιτών να λάβει ή να συνεχίσει να λαμβάνει νομική συνδρομή.

Η καταδικαστική απόφαση έχει ως αποτέλεσμα την αναδρομική ανάκληση της συνδρομής και την ανάκτηση των ποσών που κατέβαλε το Δημόσιο από τον παραβάτη (βλ. άρθρο 136 του ανωτέρω προεδρικού διατάγματος).

16 Μπορώ να προσβάλω την άρνηση χορήγησης ευεργετήματος της πενίας;

Αν ο αρμόδιος δικηγορικός σύλλογος απορρίψει την αίτηση νομικής συνδρομής ή την κηρύξει απαράδεκτη, ο αιτών μπορεί να υποβάλει νέα αίτηση στον δικαστή που έχει επιληφθεί της υπόθεσης, ο οποίος στη συνέχεια θα αποφανθεί με διάταξη.

Αντιθέτως, ως προς τις ποινικές δίκες, το άρθρο 99 του προεδρικού διατάγματος ορίζει ότι ο αιτών ή ο δικηγόρος του μπορεί να ασκήσει προσφυγή ενώπιον του προέδρου του δικαστηρίου ή του εφετείου στο οποίο είναι διορισμένος ο δικαστής που απέρριψε την αίτηση, εντός 20 ημερών από την κοινοποίηση της απορριφθείσας αίτησης.

■ Τελευταία επικαιροποίηση: 30/07/2025

Την έκδοση αυτής της σελίδας στην εθνική γλώσσα διαχειρίζεται ο αντίστοιχος αρμόδιος επαφής του ΕΔΔ. Οι μεταφράσεις έχουν γίνει από την αρμόδια υπηρεσία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Οι τυχόν αλλαγές που επιφέρει η αρμόδια εθνική αρχή στο πρωτότυπο ενδέχεται να μην έχουν περιληφθεί ακόμα στις μεταφράσεις. Η Επιτροπή και το Ευρωπαϊκό Δικαστικό Δίκτυο δεν αναλαμβάνουν καμία απολύτως ευθύνη όσον αφορά πληροφορίες ή δεδομένα που περιέχονται ή αναφέρονται στο παρόν έγγραφο. Βλ. την ανακοίνωση νομικού περιεχομένου για τους κανόνες πνευματικής ιδιοκτησίας που ισχύουν στο κράτος μέλος που είναι αρμόδιο για την παρούσα σελίδα